

Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzi*) i Foteviksområdet 2019

Hona sydlig kärrsnäppa Foteviken i maj 2019. Denna hona kläcktes och ringmärktes vid Båtafjorden, Halland år 2011. Foto: Mattias Ullman

Mattias Ullman

Innehållsförteckning

Inledning	1
Årets fältarbete	2
Åtgärder	2
Skyddsjakt och jakt	3
Inventering av häckande kärrsnäppor	3
Kärrsnäppornas häckningsframgång 2019	5
Bopredation	5
Övriga vadararter	5
Väder och vattenstånd	6
Sammanfattande diskussion och förslag till framtida åtgärder	6
Litteratur	8

Inledning

Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*), är listad som akut hotad på den Svenska nationella rödlistan 2010 (Artdatabanken, 2010). Kärrsnäppan har minskat från drygt 1 100 par i Östersjöområdet år 2000 (Thorup, 2006; Ullrich-Rösner & Delany, 2009) till 650 par år 2007 (Ole Thorup opubl. i Flodin *et al*, 2010), därefter avtog minskningstakten (Herrmann & Thorup 2011). Mellan 2007 och 2011 anges beståndet av sydlig kärrsnäppa till mellan 500 och 640 par (Herrmann & Thorup 2011). Undersökningar mellan 2006 och 2010 i Foteviksområdet tyder på att de adulta fåglarnas mortalitet endast har varit något högre jämfört med 1980-talet (Olsson *et al*, 2011). Under samma period var ungfågelproduktionen låg eller mycket låg. Predationen på bon var hög, 75–100%, under perioden 2006–2009 (sammanfattat i Olsson *et al*, 2011). Kärrsnäppepopulationen i Foteviksområdet har enligt denna studie minskat från 16–19 par 2009 till 13 par under 2015. Det totala antalet observerade individer under 2015 var 29 ex och ungefär samma antal har noterats både 2016 och 2017, medan antalet säkra par sjunkit till 9–11. Antalet flygga ungar var rekordlåg 2016 (endast 1 flygg unge), men ökade 2017 till 2–6 flygga ungar. Förutom kärrsnäppan har flera häckande vadararter (*Charadrii spp.*) minskat i området under de senaste 15–20 åren (Flodin *et al*, 2007; Karlsson & Ehnbohm, 2013). Efter år 2012 har flera av vadararterna runt Foteviken ökat igen, dock inte kärrsnäppan. Av dessa anledningar genomfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Skåne inom Naturvårdsverkets Åtgärdsprogram för sydlig kärrsnäppa (Flodin, Larsson, & Ottvall, 2010) insatser för att skydda och förbättra kärrsnäppans och andra vadares häckningsframgång i sydvästra Skåne under 2010–2017. Denna rapport redogör för åtgärder och utfall under häckningssäsongen 2019. Arbetet utfördes på strandängar inom naturreservatet Foteviksområdet (Enander & Carlsson, 2011). Avslutningsvis diskuteras effekterna av våra åtgärder under perioden.

Bild 1. Omärkt hane sydlig kärrsnäppa. Denna hane har häckat tre år i rad på Eskilstorps ängar, men troligen har hans bo blivit prederat alla åren (med all sannolikhet av kråkfåglar). Foto: Mattias Ullman

Årets fältarbete

Årets fältarbete inleddes i februari då jakt och skydds jakt på grävling och rödräv påbörjades sporadiskt på Vellinge ängar. Under mars och april inventerades 17 konstgjorda gryt (för grävling) och 25 naturliga gryt i området. Kråkfällor fanns på Vellinge södra och mellersta ängar under perioden början av april till mitten av juni. Dessa kontrollerades två gånger per dygn; morgon och kväll. Skyddsjakten avslutades i mitten av juni. I början på april gjordes de första besöken för att hitta och identifiera kärrensäppor kring Foteviken och i mitten på april inleddes boinventering (i början mest med bon från tofsvipa). Under april, maj och juni letades nya kärrensäppor och boinventeringen fortsatte. För att få ett mått på predationen har vadarbon inventerats och kontrollerats var 4–6:e dag under april till juli. För att minska störningen av kärrensäpporna har dessa bon ”bara” inventerats ungefär varannan gång, dvs. var 8–10:e dag. Ca 70 bon hittades totalt under året och de flesta av dessa följas upp. I början på juli kontrollerades de sista bona och tre besök gjordes ute på Näsholmarna för att leta efter flygga ungfåglar. Huvuddelen av fältarbetet med fåglarna har gjorts på Vellinge södra ängar samt Eskilstorps ängar. Utöver dessa har också Lilla Hammars näs, Vellinge mellersta samt norra ängar, Hököpinge ängar, Tygelsjö ängar och Inre Foteviken besökts för att hitta kärrensäppor.

Åtgärder

Nya dämmen är uppsatta av Peder Clase på Vellinge ängar och numer finns där två dämmen på norra ängarna samt åtta på södra ängarna. Ett av dessa dämmen är uppsatt i det största, öst–västgående diket och detta gör att fina vattenpölar bildas på centrala delen av ängarna kring detta dike, även när stora delar av strandängarna är uttorkade. Under perioder i maj–juni utan nederbörd gör dessa dämmen skillnad bara efter ett par dagar. I år fanns många adulta varnande vadare i detta område ända fram till slutet av juni, helt uppenbart med vadarungar som gömde sig i gräset. Gräset var generellt lite högre på södra Vellinge ängar och vattenpölarerna var fler och större jämfört med Eskilstorps ängar – dessa saker gynnar helt klart vadarna och det finns ofta mest varnande föräldrar/ungar kring dessa pölar. Dämmena är relativt enkla att sätta upp, de påverkar inte landskapsbilden och de tycks göra stora nytta under perioder utan nederbörd under senvår och sommar.

Bild 2: Dämme vid Vellinge ängar. Tillverkat och uppsatt av Peder Clase. Under de vårar (maj–juni) med långvariga högtryck utan nederbörd är dessa dämmen guld värda! Foto: Mattias Ullman

Skyddsjakt och jakt

Även i år har det fångats rävar, grävling, kråkor och en hel del råkor på Vellinge ängar. Kråkfällorna kontrollerades två gånger per dygn; morgon och kväll. Uppgifter kom även i år från skyddsjägare Peder Clase.

Kring Eskilstorps ängar har det skjutits vissa kråkfåglar, men enbart i liten skala. De största flockarna av kaja och råka som noterats samtidigt på antingen Eskilstorp eller Vellinge ängar ligger på runt 200–250 ex, men säkerligen är det dubbla eller tredubbla antal av dessa arter som födosöker på ängarna varje vecka.

Inventering av häckande kärrsnäppor 2019

För att uppskatta antalet häckande kärrsnäppor eftersöktes och iaktogs kärrsnäppor på lokalerna Inre Foteviken, Hököpinge, Eskilstorps och Vellinge ängar samt Lilla Hammars näs. På två av lokalerna, Inre Foteviken och Hököpinge ängar hittades inga sydliga kärrsnäppor alls. Överlägset mest arbete lades på lokalerna Vellinge och Eskilstorps ängar. Eftersom Vellinge ängar är en mycket stor lokal i nord-sydlig riktning kan lokalen delas in i tre delar: södra, mellersta och norra. För andra året i rad noterades inga sydliga kärrsnäppor på mellersta och norra delarna. Vi noterade var fåglarna sågs, om de var färgringmärkta och färgringarnas eller färgflaggnas koder, position på benen, kön och om de höll ihop med en partner.

Eskilstorps ängar:

I år sågs 7 hanar och 5 honor, totalt 12 ex. Detta är en hane mindre än 2018. Troligen fanns det 5 olika par som försökte sig på en häckning. Minst två bon blev prederade. Troligen blev det ingen flygg unge på lokalen.

Vellinge ängar: Minst 6 individer sågs under året och det är samma antal som under 2018. Två honor sågs och minst 4 hanar. En av honorna sågs endast ett enda datum. Samma hona häckade med 2 olika hanar och fick ut 2 kullar. Hur många ungar som blev flygga är osäkert, men 1-4 flygga ungfåglar är rimligt.

Tygelsjö ängar:

En enda individ sågs under året.

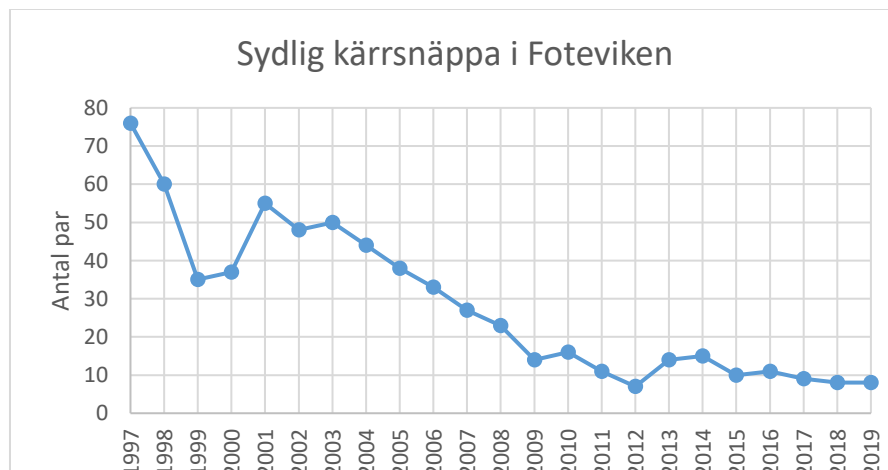
Lilla Hammars näs:

En enda individ sågs under året och det är 2 färre än under 2018. Betet var mycket begränsat under 2019 och en stor del av marken var tyvärr täckt med högt gräs, vilket passar dåligt för kärrensna.

Hököpinge ängar: Inga sydliga kärrensna alls i år.

Inre Foteviken: Inga sydliga kärrensna alls i år.

Detta ger totalt minst 20 adulta under året och detta är troligen 2 färre än föregående år.

Figur 1. Antalet häckande par sydlig kärrensna enligt Strandängsinventeringen kring Foteviken 1997–2019. Populationsnedgången 1999–2000 beror sannolikt på olika inventerare de åren (Lennart Karlsson muntl.).

Kärrensäppornas häckningsframgång 2019

Samma hona häckade framgångsrikt med två olika hanar på Vellinge ängar under året. 1–2 små pull sågs första gången i mitten av maj och 1–2 små pull (ny kull) sågs sista dagarna i juni. Att en kärrensäppa hinner med 2 häckningar under samma säsong är ovanligt.

På Eskilstorps ängar försökte troligen 5 olika par häcka. I två fall vet vi att deras bo blev prederat. Inga ungfåglar alls sågs på Eskilstorps ängar i år.

Ute på Näsholmarna sågs en flygg 1K (ganska nyligen flygg) i mitten av juli. Det är troligt, men inte säkert, att denna kom från Vellinge ängar. Således har vi 1–5 flygga unga under året.

Bopredation

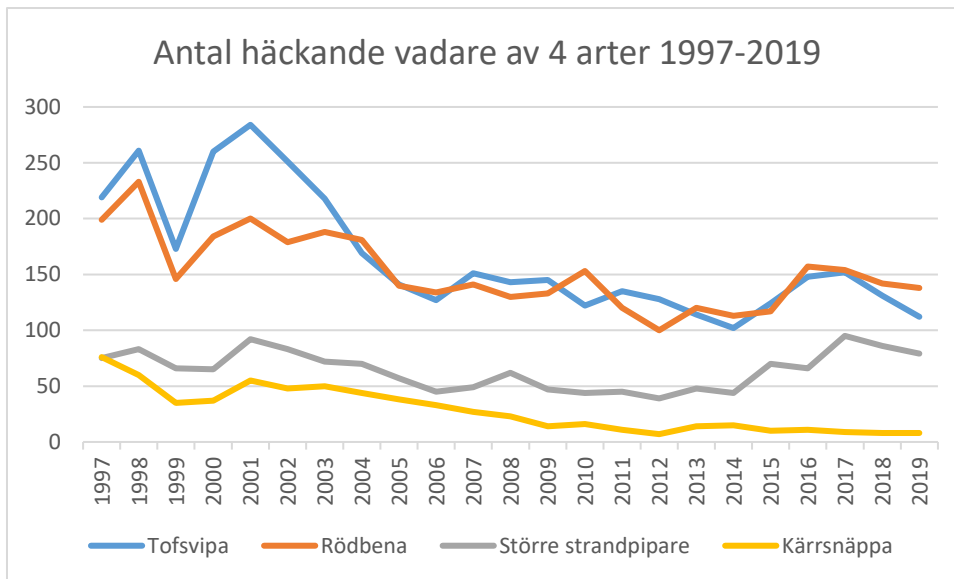
För att få ett mått på predationen har en s.k. boinventering gjorts även under år 2019. Från mitten av april har vi letat vadarbon på framför allt Eskilstorps ängar samt södra delen av Vellinge ängar. Boletning har inte utförts under kalla morgnar, vid regn eller vid stark sol. Funna bon har sedan kontrollerats var 4–6:e dag för arterna tofsvipa, rödbena, större strandpipare, strandskata och skärfläcka och ungefär var 8–10 dag för sydlig kärrensäppa. Varje bo har vid varje besök noterats som antingen K = kläckt, P = prederat (då stora äggskal ligger bredvid boet) eller T = tomt (då inga äggskal hittas). Denna bokkontroll pågick sedan fram till mitten av juli.

Totalt hittades ca 70 bon under året. Av de bon som kunde följas upp prederades 52 % och 48 % kläcktes. I siffran för prederade bon ingår både bon som varit helt tomma vid besöket och de bon där det legat stora (prederade) äggskal intill.

På Vellinge ängar låg predationen endast på 40 % och detta är en låg (bra!) siffra. På Eskilstorps ängar var predationen ca 67 %. Den låga siffran på Vellinge ängar är glädjande och är troligen en effekt av att skydds jakt bedrivits flitigt här under ett antal år i sträck.

Övriga vadare

De tre talrikaste vadarna kring Foteviken, tofsvipa, rödbena och större strandpipare har alla minskat en liten aning under 2018 och 2019. Innan detta ökade de generellt under ca 5 år. Den sydliga kärrensäppan försöker ofta lägga sitt bo nära en tofsvipas bo. Detta säkerligen för att tofsvipan är bra på att köra bort predatorer, tex kråkfåglar.

Figur 2. Antal häckande par tofsvipa, rödbena, större strandpipare och kärrsnäppa under åren 1997–2019 i vår inventering. Notera hur lika kurvorna är för de två förstnämnda arterna och i viss mån även för större strandpipare. Huvudsaklig anledning till denna korrelation är predationen. De flesta år blir lite mer än hälften av alla vadarägg uppätta innan de kläcks. Den sydliga kärrsnäppan, med i princip hela den skånska populationen i Vellinge kommun, har minskat med ca 90 % sedan början på 1990-talet och läget är minst sagt akut.

Väder och vattenstånd

Vädret under mars var normalt med en fin vattenbuffert i skonor och pölar på ängarna. Från och med mitten av april till slutet av maj var det ganska torrt. De dämmen som satts upp, framför allt på Vellinge ängar, hjälpte då väsentligt till att hålla kvar vatten i skonor och pölar. Dessa pölar är förstås livsviktiga för de små vadarungarna och deras födosök. Det torra vädret gjorde att färre kråkfåglar än annars födosökte på ängarna, men rimligen innebar det också sämre födosök för vadarungarna. Från mitten av juni föll mer nederbörd igen.

Sammanfattande diskussion och förslag till åtgärder för sydlig kärrsnäppa

1. Den låga predationen under året på Vellinge ängar är glädjande. Troligen är detta en effekt av att effektiv skydds jakt bedrivits under ett antal år i sträck. Det är viktigt att skyddsjakten här fortsätter på samma sätt under ytterligare några år.
2. Predationen på Eskilstorps ängar var i år högre och skyddsjakten här bör intensifieras, framför allt vad gäller kråkfåglar, men också för räv och grävling.
3. Strandängsinventeringen av vadare runt Foteviken visar att arterna tofsvipa, rödbena och större strandpipare generellt har ökat lite de senaste sju åren, däremot har kärrsnäppan fortsatt att minska lite varje år. En gissning är att kärrsnäppan är den art som är mest känslig för predation av kråkfåglar.

4. Betet måste intensifieras på Lilla Hammars näs. I år fanns nästan inga kor alls där ute och gräset var påfallande högt över nästan hela näset. Endast två små områden med kortbetat gräs återstår.

För kärrens näppans framtid föreslås följande ytterligare åtgärder:

1. Utöka jakten på kråkfåglar kraftigt i området eller lägg ut spillsäd till kråkfåglarna öster om Foteviken under perioden början av maj–slutet av juni. I nuläget tycks kråkfåglarna vara det överlägset största problemet för kärrens näpporna. Kontroller bör utföras för att se hur många kråkfåglar som flockas kring denna spillsäd och kontroller bör utföras för att se om det minskar antalet kråkfåglar på strandängarna. Att skjuta ca 30–40 råkor och liknande mängd råkor varje år räcker inte till i nuläget.
2. Fortsätt med skydds jakt på Lilla Hammars näs, men endast om det kombineras med ett ökat betestryck.
3. Skydds jägarna bör genomföra en aktiv skydds jakt på rödräv, grävling, kråka, råka, kaja och möjligen korp och vildsvin, speciellt kring Eskilstorp och Vellinge ängar.
4. Uppskatta antal kråkfåglar som födosöker, framför allt på Eskilstorps ängar och Vellinge ängar. Antalen är oftast högst under morgon–förmiddag. Under dagar och perioder då spillsäd läggs ut öster om Foteviken, bör också antalet kråkfåglar på strandängar uppskattas.
5. Leta upp eventuella tornfalks bon i området och ta ner dessa alternativt spika igen ingångar. De tycks ha specialiserat sig på att jaga vadarungar under somrarna.

TACK

Tack till markägare Peder Clase som också skötte skydds jakten på Vellinge ängar. Tack också till Skånes Ornitologiska Förening som stöttade projektet.

Litteratur

- Artdatabanken, 2010. Rödlistan. ArtDatabanken. <http://www.artdata.slu.se/rodlista/>.
- Bolton, M., Tyler, G., Smith, K. & Bamford, R., 2007. The impact of predator control on lapwing *Vanellus vanellus* breeding success on wet grassland nature reserves. *Journal of Applied Ecology*, 44(3), 534-544.
- Enander, G., & Carlsson, P., 2011. Bildande av naturreservatet Foteviksområdet i Malmö och Vellinge kommuner (Vol. 1). Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län.
- Fletcher, K., Aebischer, J. N., Baines, D., Foster, R. & Hoodless, A. N., 2010. Changes in breeding success and abundance of ground-nesting moorland birds in relation to the experimental deployment of legal predator control. *Journal of Applied Ecology*, 47, 263-272.
- Flodin, L., Green, M. & Ottvall, R., 2007. Häckande fåglar på havsstrandängar i Halland och västra Skåne 2007. Länsstyrelsen i Skåne Län & Länsstyrelsen i Hallands Län
- Flodin, L., Larsson, M. & Ottvall, R., 2010. Åtgärdsprogram för bevarande av sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*). Naturvårdsverket / Länsstyrelsen i Hallands Län
- Herrmann, C. & Thorup, O., 2011. Population Development of Baltic Bird Species: Southern Dunlin (*Calidris alpina schinzii* L., 1758). HELCOM Indicator Fact Sheets 2011. Online. (http://www.helcom.fi/BSAP_assessment/ifs/ifs2011/en_GB/dunlin/)
- Jönsson, P.E., 1988. Ecology of the Southern Dunlin *Calidris alpina schinzii*. doktorsavhandling, Lunds Universitet
- Karlsson, L. & Ehnbohm, S., 2013. Inventering av häckande kustfåglar och övervakning av fågelskyddsområden i Vellinge kommun. Verksamhetsrapport 2013. Länsstyrelsen i Skåne län. (opublicerad)
- Macdonald, M. A. & Bolton, M., 2008. Predation on wader nests in Europe. *Ibis*, 150, 54-73.
- Mayfield, H., 1961. Nesting success calculated from exposure. *The Wilson bulletin*, 73(3), 255-261.
- Olsson, P., Bruun, M., Dahlén J., Sjöberg S., Svahn K., & Ullman M., 2013. Det är hög tid att vända trenden för den sydliga kärrsnäppan i Skåne. *Anser*: 52:1, 9-21.
- Olsson, P., Svahn, K., Ullman, M., Dahlén, J., Sjöberg, S., Holmgren, T., Jönsson, O., Dahlén J., Holmqvist, J., Larsson, C. & Öhrström, P. 2010. Aktiva åtgärder för att förbättra sydliga kärrsnäppors (*Calidris alpina schinzii*) och andra vadars häckningsframgång i Foteviksområdet under 2010, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (opublicerad)
- Olsson, P., Svahn, K., Ullman, M., Dahlén, J., Sjöberg, S., Holmgren, T., Holmqvist, J., Larsson, C. & Öhrström, P., 2011. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2011, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (opublicerad)
- Olsson, P. & Svahn, K., 2012. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2013, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (opublicerad)
- Olsson, P. & Ullman, M., 2013. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2013, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (opublicerad)
- Olsson, P. & Ullman, M., 2015. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2015, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (opublicerad)

- Olsson, P. & Ullman, M., 2016. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2016, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (*opublicerad*)
- Ullman, M., 2017. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2017, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (*opublicerad*)
- Ullman, M., 2018. Sydlig kärrsnäppa (*Calidris alpina schinzii*) i Foteviksområdet 2018, Rapport till Länsstyrelsen i Skåne (*opublicerad*)
- Ottvall, R., 2009. Kan predator kontroll vara ett verktyg för naturvården på öländska sjömarker? Länsstyrelsen Kalmar län
- Teunissen, W., Schekkerman, H. & Willems, F., 2005. Predatie bij weidevogels. 1-136.
- Teunissen, W., Schekkerman, H., Willems, F. & Majoor, F., 2008. Identifying predators of eggs and chicks of Lapwing *Vanellus vanellus* and Black-tailed Godwit *Limosa limosa* in the Netherlands and the importance of predation on wader reproductive output. Ibis: 150:74-85
- Thorup, O., 2006. Breeding waders in Europe 2000, UK: International Wader Study Group.
- Ullrich-Rösner, H. & Delany, S., 2009. An atlas of wader populations in Africa and western Europe. In S. Delany et al. Wageningen : Wetlands International, pp. 395–404.